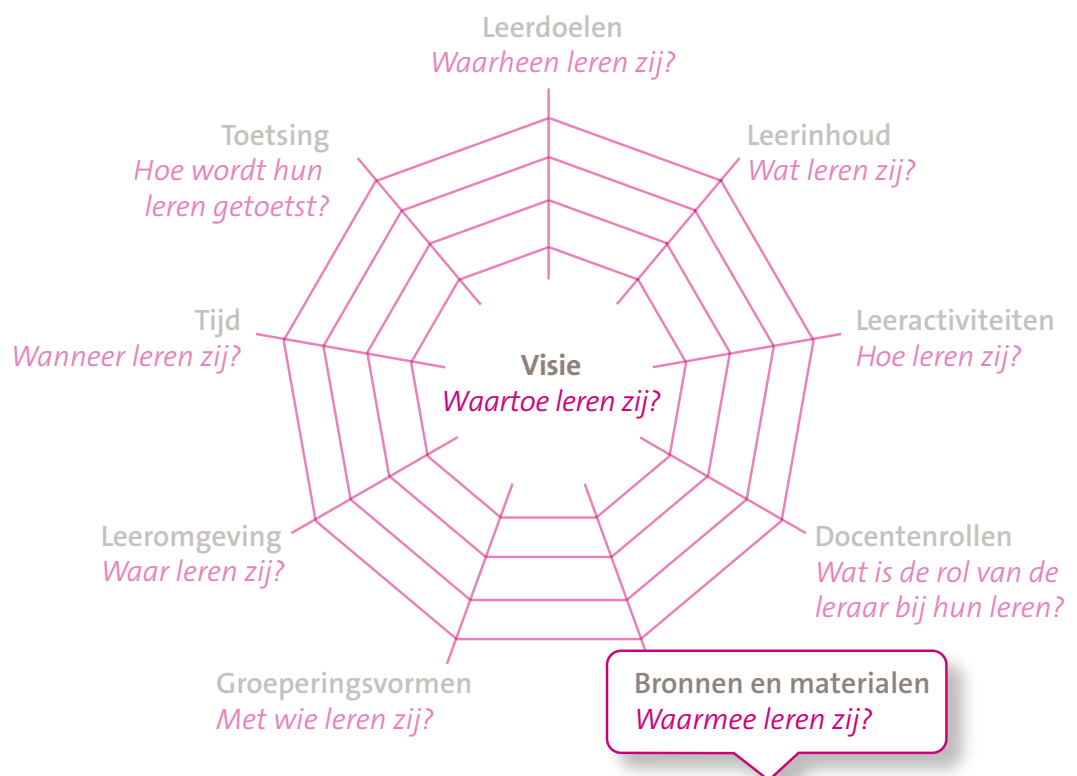

Het curriculaire spinnenweb en materialen

De doelen en inhoud van het leren vormen een belangrijke schakel bij het doordenken van een curriculum. Wanneer leerdoelen en -inhouden veranderen, zullen andere onderdelen van het curriculum mee moeten veranderen. Een verhelderende manier om de samenhang tussen deze onderdelen te visualiseren is het zogenaamde curriculaire spinnenweb van Van den Akker uit 2003 (zie figuur 1).

Figuur 1: Het curriculaire spinnenweb

De kern en de negen draden van het spinnenweb verwijzen naar tien samenhangende onderdelen van het curriculum. Het curriculum is een plan voor het leren van *leerlingen*. De vragen die bij alle onderdelen staan genoemd moeten dan ook vanuit de leerling bekeken worden: Wat leren de leerlingen? Hoe leren de leerlingen? Waarmee leren de leerlingen? Enzovoorts.

In het spinnenweb is het onderdeel 'visie' (Waarvoor leren zij?) de centrale, verbindende schakel; de andere onderdelen zijn verbonden met die visie. Idealiter zijn de onderdelen ook met elkaar verbonden, zodat er sprake is van samenhang. De metafoer van het spinnenweb onderstreept ook het kwetsbare karakter van een curriculum. Spinnenwebben zijn weliswaar enigszins flexibel maar als er te hard en te eenzijdig aan bepaalde draden wordt getrokken, dreigen ze toch te scheuren. De andere draden moeten dus wel meebewegen. Dit gaat ook op voor het curriculaire

spinnenweb: wijzigt een onderdeel (bijv. de leerdoelen), dan zal dat consequenties hebben voor de andere onderdelen (bijv. de leeractiviteiten en de toetsing). Het ontwerpen of vernieuwen van een curriculum kan in principe bij elk onderdeel beginnen. Traditioneel kreeg de leerstof (leerinhoud) vaak de meeste aandacht. De laatste jaren blijken nieuwe inzichten en opvattingen over leren (visie) vaak een inspiratiebron voor vernieuwing. Lesmethoden (bronnen en materialen) vormen een belangrijke onderdeel van het leerplan en soms worden ze er zelfs min of meer aan gelijk gesteld. De laatste tijd bieden ook de snel toenemende mogelijkheden van ICT een impuls voor verandering. De locatie (leeromgeving) blijkt daarnaast een veel minder neutrale factor dan vaak wordt verondersteld. Leren kan niet alleen op allerlei plekken (binnen en buiten school) plaatsvinden, ook de inrichting van de leeromgeving krijgt steeds meer belangstelling. En natuurlijk blijft de factor tijd

de flexibele inzet van bronnen

onderwerp van veel curriculumdiscussies: hoe wordt de altijd schaarse hoeveelheid tijd verdeeld over domeinen en leertaken?

De mate waarin de tien onderdelen worden uitgewerkt verschilt per niveau waarop er over het leerplan wordt nagedacht. Op landelijk niveau (macro) krijgen bijvoorbeeld 'wat-vragen' naar doelen en inhouden over het algemeen meer aandacht dan 'hoe-kwesties' over didactiek, leermiddelen en leeromgeving. Op schoolniveau (meso) worden over het algemeen globale keuzes gemaakt voor alle tien onderdelen. Op klasniveau (micro) worden alle onderdelen meer in detail uitgedacht.

Naast de samenhang tussen de onderdelen op één niveau (micro, meso of macro) is het voor een duurzame vernieuwing van cruciaal belang dat er ook samenhang ontstaat tussen de beslissingen die op deze niveaus worden genomen.

Leermiddelen flexibel ingezet

Met de opkomst van globalere kerndoelen in de jaren negentig zijn leermiddelen (de draad 'bronnen en materialen' in het curriculaire spinnenweb) steeds invloedrijker geworden. Ze zijn ook veranderd: vroeger kocht de school ondersteunend bronnenmateriaal, tegenwoordig biedt een lesmethode een uitgewerkt onderwijskundig concept. Zo'n uitgewerkt concept heeft grote voordelen; een goed geschreven lesmethode maakt het leraren eenvoudiger om, meeliftend op de keuzes van de auteurs, een kwalitatief behoorlijk programma neer te zetten. Dat is uiteraard geen maatwerk, maar het gebruik ervan is verdedigbaar. Mogelijk nadeel van het schoolboek is dat leraren het leerplan van een ander uitvoeren en dat valt niet altijd samen met de keuzes die zij zelf als professional zouden willen maken. En omdat teksten, filmpjes, oefeningen etc. in de lesmethoden op elkaar voortbouwen en een logisch geheel vormen is het voor veel leraren niet eenvoudig om zich van de lesmethode los te maken.

Toch ervaren veel leraren dat ze, naarmate ze langer met een boek werken, er vrijer mee kunnen omgaan. Ze gaan spelen met de volgorde, slaan onderdelen over of vervangen delen door iets actuelers. Deze leraren stoppen geleidelijk aan met het strikt volgen van het boek en gaan denken in een structuur van leerdoelen en leerinhouden. Een leraar die goed weet wat leerlingen in een gegeven periode zouden moeten bereiken, zet het boek in als bron naast andere bronnen. Er zijn steeds meer leraren die een eigen

arrangement van bronnen en materialen maken, zowel in de lesvoorbereiding als tijdens het lesgeven zelf.

Vrij omgaan met de beschikbare bronnen en materialen biedt kansen op meer flexibiliteit en andere mogelijkheden, zoals het creëren van vakoverstijgende samenhang, het inbouwen van toekomstgerichte vaardigheden of het bieden van meer maatwerk. De bronnen en materialen zullen in samenhang met alle onderdelen van het curriculaire spinnenweb doordacht moeten worden. Omdat dit geen eenvoudige opgave is en er samenhang gewenst is tussen vakken en leerjaren, ligt het voor de hand dat in teamverband te doen.

Kenniscentrum Leermiddelen: overzicht in overdaad

Het aantal beschikbare leermiddelen voor scholen groeit de laatste jaren erg snel, net als de diversiteit van het aanbod. Door deze toename is het voor scholen en leraren eigenlijk nauwelijks meer mogelijk om daar zelf een weg in te vinden. Het Kenniscentrum Leermiddelen (KCL) stelt zich daarom ten doel om scholen en leraren gericht te ondersteunen bij het kiezen van de voor hen geschikte leermiddelen. KCL sluit in haar activiteiten aan op de ontwikkelingen die in het onderwijs plaatsvinden. Zo zien we in het onderwijs de ambitie om meer maatwerk te leveren en meer recht te doen aan de verschillen tussen leerlingen. Verder bestaat er een groeiende belangstelling voor het aanspreken van de betere leerlingen op hun niveau. Ook zien we dat scholen steeds meer een eigen gezicht willen laten zien; zij kiezen voor een bepaald profiel of voor een bepaalde onderwijskundige benadering. Bij al deze ontwikkelingen zijn passende en kwalitatief goede leermiddelen essentieel.

www.wikiwijsleermiddelenplein.nl

De website Wikiwijsleermiddelenplein.nl is bedoeld voor iedereen in de school die betrokken is bij het keuzeprocess en de inzet van leermiddelen in de dagelijkse praktijk: leraren, afdelingshoofden, ICT-coördinatoren, onderwijsbeslissers. De site ondersteunt bij het samenstellen van de leermiddelenmix en zorgt voor informatie over leermiddelen en de verkrijgbaarheid ervan.